

Correctievoorschrift VWO

2008

tijdvak 1

economie 1,2

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.
 - 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.

- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 57 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van drie punten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

1 maximumscore 1

nivellering

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$38,2 : 9,6 = 3,98 : 1$$

2 maximumscore 2

Voorbeelden van een juiste berekening zijn:

• $\frac{€ 14.976}{9,6} \times 100 = € 156.000$ 1

• $€ 156.000 \times 2.250.000 = € 351 \text{ miljard}$ 1

of

• $0,2 \times 11.250.000 \times € 14.976 = € 33,696 \text{ miljard}$ 1

• $\frac{€ 33,696 \text{ miljard}}{9,6} \times 100 = € 351 \text{ miljard}$ 1

3 maximumscore 2

Voorbeelden van een juiste berekening zijn:

• totaal arbeidsinkomens: $0,7185 \times 351 \text{ (miljard)} = 252,1935 \text{ (miljard)}$
arbeidsinkomens groep 5: $\frac{14.976}{9,6} \times 38,2 \times 0,60 \times 2.250.000 =$
 $80,4492 \text{ miljard}$ 1

• aandeel groep 5 in totaal arbeidsinkomens $\frac{80,4492}{252,1935} \times 100 = 31,9\%$
(kleiner dan 38,2) 1

of

$$\frac{0,60 \times 38,2}{71,85} \times 100\% = 31,9\%$$

4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat de hoogste inkomensgroep over relatief veel vermogen beschikt waaruit inkomen wordt ontvangen in de vorm van pacht/huur/rente/winst.

Vraag	Antwoord	Scores

Opgave 2

5 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de groei van het bbp in de periode van herstel mogelijk werd gemaakt door een (forse) toename van de arbeidsproductiviteit in 2002, hetgeen betekent dat er meer productie gerealiseerd kon worden zonder dat de arbeidsvraag toenam.

6 maximumscore 1

figuur 1 in combinatie met figuur 4

7 maximumscore 2

voorwaarde: meer deeltijdwerk

Uit de verklaring moet blijken dat de beroepsbevolking wel toenam (zij het minder sterk dan voorheen) en de werkgelegenheid in arbeidsjaren afnam, maar de werkgelegenheid in personen kon toenemen.

8 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de toegenomen groei van het bbp aangeeft dat het nationaal inkomen / de totale inkomens in de VS toenam(en), waardoor de bestedingen kunnen stijgen.

Opgave 3

9 maximumscore 8

Te beoordelen onderdeel:

- a De invloed van vrijhandel op de mondiale welvaart volgens de vrijhandelsorganisatie is juist verwoord.
Te denken valt aan het specialiseren van landen in die goederen / diensten waarbij zij relatieve kostenvoordelen hebben. Hierdoor kan er prijsdaling / kwaliteitsverbetering ontstaan, waardoor de mondiale welvaart kan toenemen.
- b
- 1 Het voordeel voor de consumentenprijzen van landbouwproducten in Agrië is correct uitgewerkt.
Te denken valt aan het gegeven dat de producentenprijzen voor een groot deel de uiteindelijke consumentenprijzen bepalen (informatiebron 3). Deze liggen op de wereldmarkt voor landbouwproducten een stuk lager dan in Agrië (informatiebron 3), waardoor vrijgeven van de markt zal gaan leiden tot lagere consumentenprijzen voor landbouwproducten.
 - 2 Het voordeel voor de welvaart in ruime zin van Agrië is correct uitgewerkt.
Te denken valt aan de waarde van de negatieve externe effecten van de landbouw die groter is geworden dan de bijdrage van de landbouw aan het bbp (informatiebron 4). Hierdoor kan de welvaart in ruime zin in Agrië toenemen als de landbouw uit Agrië verdwijnt.
 - 3 Het voordeel voor de allocatie van productiefactoren in Agrië is correct uitgewerkt.
Te denken valt aan het feit dat de in de landbouw ingezette productiefactor arbeid een relatief kleine bijdrage levert aan het bbp (informatiebron 1), hetgeen betekent dat reallocatie van arbeid naar andere sectoren zou kunnen leiden tot een stijging van het bbp.
 - 4 Het voordeel voor de woningprijzen in Agrië is correct uitgewerkt.
Te denken valt aan het verdwijnen van de landbouwproductie uit Agrië, waardoor er meer grond beschikbaar komt als woningbouwgrond (informatiebron 2), waardoor de woningbouwgrondprijzen kunnen dalen (informatiebron 2), waardoor (nieuwe) woningen goedkoper kunnen worden.

Vraag	Antwoord	Scores

Opmerking

Noteer voor elk onderdeel 0, 1 of 2 punten:

0 → (vrijwel) geheel fout

1 → bij twijfel

2 → (vrijwel) geheel goed

Indien de onderdelen van het betoog niet logisch op elkaar aansluiten en/of het gebruikte aantal woorden te veel afwijkt van de eis

-1

Opgave 4

10 maximumscore 2

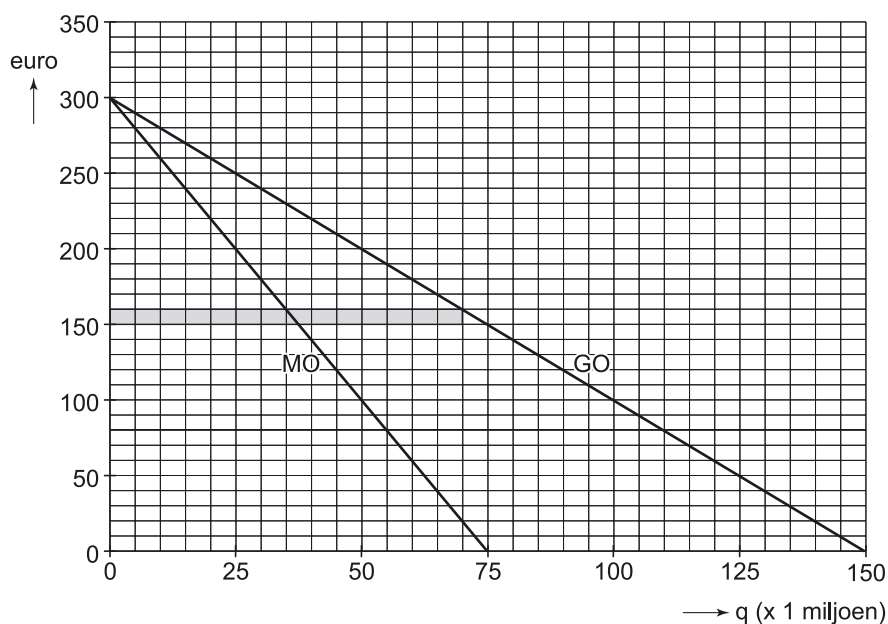
Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- op basis van de figuur:
maximale totale winst bij een prijs van 190 betekent $MO = MK$ bij $q = 55$ en $MO = 80 \rightarrow MK = 80$
- op basis van de prijsafzetfunctie:
 $GO = -2q + 300$ bij een prijs van 190 $\rightarrow 190 = -2q + 300 \rightarrow q = 55$
 $MO = -4q + 300 \rightarrow MO = -4 \times 55 + 300 = 80 \rightarrow MK = 80$,
want er wordt maximale totale winst behaald bij een prijs van 190.

11 maximumscore 1

Voorbeelden van een juiste berekening van GTK zijn:

- $MK = GVK = 80$
 $GCK = \frac{4,9 \text{ miljard}}{70 \text{ miljoen}} = 70$
 $GTK = 80 + 70 = 150$
- bij $q = 70$ geldt $p = 160 \rightarrow TO = 70.000.000 \times 160 = 11,2 \text{ miljard}$
 $TK = 11,2 \text{ miljard} - 0,7 \text{ miljard} = 10,5 \text{ miljard} \rightarrow$
 $GTK = \frac{10,5 \text{ miljard}}{70 \text{ miljoen}} = 150$

12 maximumscore 2**13 maximumscore 2**

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- markt 1: $MO = MK \rightarrow -8q + 300 = 100 \rightarrow q = 25 \rightarrow p = -4 \times 25 + 300 = 200$
- markt 2: $MO = MK \rightarrow -2q + 150 = 40 \rightarrow q = 55 \rightarrow p = -55 + 150 = 95$ 1
- $TO = (25 \text{ mln} \times 200) + (55 \text{ mln} \times 95)$ 10,225 mld
- $TK = (25 \text{ mln} \times 100) + (55 \text{ mln} \times 40) + 4,92 \text{ mld}$ 9,62 mld
- TW 0,605 mld 1

14 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een nieuw product kan een innovatie zijn die een technologische voorsprong biedt op mogelijke nieuwe concurrenten, waardoor zij (nog) niet aan de specifieke vraag naar dit product kunnen voldoen.
- Een product wordt tegen een dusdanig lage prijs aangeboden dat het voor nieuwe concurrenten moeilijk zal zijn, mede gezien hoge startinvesteringen, tegen diezelfde prijs rendabel te produceren.

Vraag	Antwoord	Scores

Opgave 5

15 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat een douane-unie gemeenschappelijke buitentarieven kent.

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\Delta Y = 27 \times \frac{10}{9} = 30$$

$$\Delta M = 0,425 \times 30 = 12,75$$

Het tekort vermindert dus met $27 - 12,75 = 14,25$ (doelstelling niet bereikt).

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Doel: $(E - M) = -52,5 + 25 = -27,5 \rightarrow M = 160 + 27,5 = 187,5$

$$Y = 0,75(Y - 0,3Y) + 90 + 60 + 140 - 27,5$$

$$0,475Y = 262,5 \rightarrow Y = 552,6$$

1

- $\frac{M}{Y} = \frac{187,5}{552,6} = 0,34$

1

18 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Doordat het land de import beperkt, hebben de handelspartners minder inkomsten uit export. Dat verlaagt in deze landen (de groei van) het nationaal inkomen, hetgeen weer kan leiden tot minder vraag naar producten uit het land dat de import beperkt.

Opgave 6

19 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat een stijging / daling van de hypotheekrente het lenen van geld voor de aanschaf van een huis duurder / goedkoper maakt waardoor de vraag naar koopwoningen afneemt / toeneemt en de gemiddelde verkoopprijs van een koopwoning daalt / stijgt.

20 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Een uitleg waaruit blijkt dat door de toename van de werkloosheid de bereidheid om risico te nemen / de hoogte van het besteedbaar inkomen vermindert en de koop van een huis uitgesteld of afgesteld wordt, waardoor de vraag afneemt

1

- en blijkt dat de werklozen moeten bezuinigen op hun uitgaven en hun koopwoning verkopen, waardoor het aanbod toeneemt

1

Vraag	Antwoord	Scores

21 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- ruimte op de koopwoningmarkt (verhouding aanbod/verkoop):

$$2004: \frac{357.370}{337.140} = 1,060 \times 100\% = 106,0\%$$

$$2005: \frac{371.330}{355.680} = 1,044 \times 100\% = 104,4\%$$

$$104,4 - 106,0 = -1,6$$

- effect van ruimte op markt voor koopwoningen: $-2,58 \times -1,6$ +4,13
 effect van werkloosheid: $-0,73 \times 1,0$ -0,73
 effect van hypotheekrente: $-1,91 \times -0,6$ +1,15 +
 (effect van beursindex = 0) +4,55%
 gemiddelde verkoopprijs van een koopwoning in 2005 wordt:
 $1,0455 \times \text{€ } 227.600 = \text{€ } 237.955,80$

1

2

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat het verband tussen werkloosheid en prijs van koopwoningen in de hoofdstad minder sterk is doordat een flexibele arbeidsmarkt, in geval van werkloosheid, de kans vergroot op het (eerder) krijgen van een baan en dus het werkloos worden minder vlug aanleiding zal zijn tot meer aanbod van koopwoningen / minder vraag naar koopwoningen.

Opgave 7

23 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- Een beschrijving waaruit blijkt dat een hoogconjunctuur gekenmerkt wordt door lage werkloosheid / krappe arbeidsmarkt versus hoge werkloosheid / ruime arbeidsmarkt in een laagconjunctuur.
- Een beschrijving waaruit blijkt dat een hoogconjunctuur gekenmerkt wordt door hoge bezettingsgraad / overbesteding versus lage bezettingsgraad / onderbesteding in een laagconjunctuur.
- per juist verschil

1

Vraag	Antwoord	Scores

24 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat de relatief hoge productiegroei in situatie A kan leiden tot een stijgende vraag naar producten die de (groei van de) productiecapaciteit overtreft, hetgeen leidt tot een hogere (bestedings)inflatie.
- Een antwoord waaruit blijkt dat de relatief hoge productiegroei in situatie A via een verkrapping van de arbeidsmarkt kan leiden tot stijgende loonkosten per eenheid product, hetgeen kan leiden tot een hogere (kosten)inflatie.

25 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat in een situatie van hoge inflatie de opeenvolging van loonsverhogingen en prijsverhogingen zal leiden tot een situatie van blijvend hoge inflatie, hetgeen de investeringsbereidheid van bedrijven en daarmee de productiegroei kan afremmen.
- Een antwoord waaruit blijkt dat in een situatie van hoge inflatie de opeenvolging van loonsverhogingen en prijsverhogingen zal leiden tot een situatie van blijvend hoge inflatie, hetgeen de internationale concurrentiepositie van bedrijven kan verslechteren, waardoor de exportgroei en daarmee de productiegroei kan worden afgeremd.

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de lage inflatie de internationale concurrentiepositie zal verbeteren, hetgeen de export zal vergroten, waardoor de productiegroei toeneemt.

27 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat in de voorgaande fase van laagconjunctuur sprake kan zijn van onderbenutting van de productiecapaciteit, hetgeen betekent dat productiegroei in een fase van 'economische opbloei' (deels) gerealiseerd kan worden door een stijging van de bezettingsgraad.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 4 juni naar Cito.